

MORGONBRIS

Nr 2

Arbeterskornas tidning. — Utgifven af Kvinnornas Fackförbund.

Juni 1905

Eleanor Marx.

»Torsdagen den 31 mars d. å.» slutade vår *Karl Marx*' yngsta dotter genom självmord.

När telegrafan lämnade denna underrättelse blef jag lamslagen. Hon, den starka och modiga, död, och död därför att hon ville dö! Hvad måste där icke ha skett!

Så inleder *Wilhelm Liebknecht* en biografisk skiss öfver *Eleanor Marx* i den tyska socialdemokratins »Neue Weltkalender» för år 1899. Den gamle kämpen, »revolutionens soldat», som han en gång på skämt kallade sig, som själf gått igenom så många svåra öden på sin kamprika lefnadsbana, stod »som lamslagen» vid budskapet om vännens och läromästarens yngsta dotters död. De orden innebära nog för att visa, att hon, den döda kvinnan, varit mer i lifvet än den store, den internationella socialismens förste mans dotter. Och i verkligheten hafva vi, epigonerna, att tacka *Eleanor Marx* för en hel del af hennes faders arbete; utan hennes kvinnliga arbetskraft, utan hennes kvinnliga omsorg om den genom arbete och vedermodor sjuklige fadern, hade nog ännu mer af den store mästarens snille med honom gått i grafven än som skett.

När den preussiska reaktionen 1845—50 började att med våldsam och listig hand inleda kontrarevolutionen, stod det illa till med frihetens sak i Tyskland, som nyss förut gjort så vackra segrar. *Ferdinand Lassalle* satt inom fängelsets murar, *Marx* liksom otaliga andra hade tagit färden öfver gränsen till Paris, där Tysklands frihetskämpar samlades. Men det dröjde ej länge förrän han också nödgades lämna Paris, alltjämt förföljd af den preussiska makthafvarne. Slutligen fann han i London den fristad, som det liberala och fria Albion lämnat så många. Här kunde han i ro för polismakten i sitt hemland ägna sitt arbete åt den internationella socialismen.

År 1856 föddes här *Eleanor* eller *Tussy*, som hennes smeknamn lydde, såsom den yngsta af hans tre döttrar. Husläkaren förklarade, att med »passande vård» skulle barnet säker-

ligen frodas, »och se där», säger *Liebknecht*, »mjölkundret verkade, den lilla tingesten frodades, och med tjocka, röda kinder blef hon föräldrarnes, systrarnes och allas vår glädje.»

Barnaåren föringo. I Frankrike brände revolutionens lågor, en flod af flyktingar strömmade till London, uppsökande »rättfärdighetens

lutionära mäns krets, och midt i den tankeverkstad, i hvilken den vetenskapliga grundvalen för vår rörelse skapades. Hennes båda systrar knöto snart efter kommunens nederlag hymens band med två af dess kämpar, *Tussy* stannade kvar hos sin fader, hvars högra hand hon blef. »Hon har, säger *Liebknecht*, som vi alltjämt följa, »icke

sin del till kostnaderna för hushållet — den store socialdemokratiska vetenskapsmannens egen hushållningsbudget stod på svaga fötter — gaf hon lektioner i språk, gjorde i biblioteken utdrag ur de stora folianterna för sådana, som »gärna skriva böcker, men icke så gärna studera källorna», säger *Ed. Bernstein* i sin minnesruna öfver henne i »*Neue Zeit*». Men alltjämt stod hon såväl vid faderns som moderns sida, delande deras arbete och sorger så långt som möjligt.

Så kastade hon sig in i den engelska arbetarörelsen. Åren 1882—83 började de första spåren af en socialistisk rörelse därstädes. *Eleanor Marx* var en af de första, som med hela sin ungdoms glöd, hela sin för proletariatets befrielse brinnande själf, kastade sig i teten just där, där arbetet var som svårast.

Här lärde hon känna d:r *Edvard Aveling*, en berömd anhängare och tolkare af *Darwin* och inom fritänkarörelsen en aktad talare. Hon ingick med honom en fri förbindelse — hans första hustru satt på dårhuset och engelska lagen tillåter i så fall ingen skillnad af äktenskapet. Hon kallade sig därefter *Eleanor Marx-Aveling*.

Under tiden var *Karl Marx* död. Nu gällde det att göra hans literära och vetenskapliga kvarlätningskap tillgänglig för offentligheten, samt att samla alla hans strödda tidningsuppsatser. Och samtidigt med att hon utförde detta svåra arbete var hon outtröttligt verksam i agitationen. Med *Burns*, *Thorne*, *Tom Mann* m. fl. inlade hon ett lifsarbete i bildandet af de nya fackorganisationerna i England. Gasarbetareunionen skapades af henne och *Thorne*. I ledningen af dockarbetarestrejken och 7 år senare den stora maskinarbetarestrejken tog hon hufvudparten af arbetet på sina skuldror, uttröttlig som alltid. På de internationella arbetare- och socialistkongresserna var *Eleanor Marx* alltid öfversättarinna, ett ämbete som hon förestod med sällsynt skicklighet och nit.

Och dock, omjubilad af det internationella proletariatet, älskad af alla, som kommit i beröring med henne, skulle hennes lif få en så tragisk utgång. Äktenskapet, mannen, som hon skänkte sin själsrika kärlek må kanske icke varit den

härberge», som de kallade *Marx*' hem. I den 14-åriga *Tussys* hjärta lämnade en af revolutionens riddare ett outplånligt spår. Så kom sommaren 1871, då flyktingarne ilade tillbaka; han var i spetsen, och träffad af ett fegt sabelsting i ryggen sjunker han i månens glans ned död, »medan ett flickhjärta i London, stilla och tyst, med den första flickkärlekens kyskhet klappade för honom». Hon erhöi då det första och dubbla såret, frihetens nederlag tillika med den älskades död. Så växte hon upp, midt i revo-

endast lärt känna den stora politiska emancipationskampen, utan också den lilla, småaktiga, nyckfulla, obarmhärtiga kampen om tillvaron. Hon ville icke falla föräldrarne till last. Fadern och modern hade hon redan i barnaåren, skenbart lekande, i verkligheten kraftigt och förståndigt gripit under armarna. Hon var en af de människor, hos hvilka man icke märker att de arbeta tungt, därför att det tunga för dem är lätt». Så var hon opphörligt sysselsatt, såväl i hushållet som i rörelsen. För att förtjäna

rätta att skatta henne. Däröfver ha vi icke att döma. Också han är ju numera död. Må vi alltså icke kasta stenar på den döde. Säkert är att Eleanor i ett utbrott af för-tviflan gjorde ett slut på sitt arbetsrika och mödosamma men också fruktbringande lif. Hennes sista ord voro riktade till systersonen, Jean Longuet. Hon skref:

»Min käre, käre Johnny!

Mitt sista ord är riktat till dig. Försök att blifva din morfader värdig.

Din moster Tussy.»

Och med Wilhelm Liebknechts ord vilja också vi sluta vår lilla skiss:

»Det tacksamma proletariatet kommer aldrig att glömmas in tappra, sin trogna och goda förkämpe. Bredvid namnet *Karl Marx* strålar med egen glans namnet: *Eleanor Marx*.»

Erik Brunte, Berlin.

Den enskilde arbetaren står i lifvets flesta förhållanden mer eller mindre rådvill och hjälplös och framför allt maktlös. I sin kamp för en bättre tillvaro behöfver han sin klass, sitt yrkes stöd. Han behöfver en respekt- ingifvande talman i sitt yrkes organisation.

Därför organisera vi oss!

Arbeterskorna och nutidens kvinnofråga

af

Clara Zetkin.

I.

Förändringarne i kvinnans ekonomiska ställning

Oafsedt de perioder och de folkslag där den s. k. moderrätten*) förskaffade kvinnan en framskjuten samhällig maktställning, så har kvinnan alltjämt varit *undertryckt*, en människa af andra rang, ett väsen af underordnat slag. Mannens egennyta, den starkares brutala makt höllo kvinnan och utvecklingen af hennes sociala inflytande slagna i järnhårda bojor, hvilka det gängse hyckleriet sökte dölja med känslofulla poetiska ut- gjutelser samt med tomma fraser om *husmodrens värde* och om rikedomerna i kvinnans *inre lif*.

Kvinnans ställning stod alltid i öfverensstämmelse med den, som innehades af den produktivt verksamma stora massan af folket, och hon var liksom denna beroende och rättslös. Den grekiska och romerska »matronans» plikter och rättigheter motsvarade väsentligen dem som tillhörde anti- kens husslaf. Medeltidens »älskande härskarinna», den duktiga husfrun, intog en ställning, så att hon knappt kunde skiljas från hennes lifegna piga. Den *moderna kvinnan* har det icke bättre, ja i många fall sämre än den moderne lönarbetaren. Liksom denne är hon rättslös och utplundras hon, i de flesta fall blir hon detta i dubbelt hänseende.

Detta kan heller icke vara annor- lunda, ty kvinnans ställning beror icke på vissa evigt gällande idéer, icke på att hon oföränderligt skulle vara bestämd för det »evigt kvinn- ligas naturliga uppgifter», såsom den sentimentala egoismen påstår, utan den är en följd af samhällsförhållan- dena, hvilka åter bero af de produk-

*) Ett ekonomiskt och socialt tillstånd då icke, såsom nu, *mannen* utan *kvinnan* räknades som familjens hufvud. Barnen räknades då tillhöra en viss stam, med däraf följande arfverätt till stammens egen- dom på grund af att modren tillhörde stammen; detta alldeles oafsedt om fadren tillhörde den eller icke.

(Öfvers. anm.)

tionsförhållanden, som bestå vid en viss tidpunkt. Dessa förhållanden, som på grund af ekonomisk nödvän- dighet anvisa kvinnan en viss ställ- ning under olika perioder, har man sträfvat att förallmänliga långt ut- öfver det kvinnliga släktets samhälliga roll, har man framställt såsom evigt nödvändiga; detta i afsikt att för- sköna den nakna verkligheten till nytta för dem, som haft fördelarne af de bestående förhållandena.

Kvinnans underordnade ställning i stammar från den tid då den er- öfrande krigaren gjorde den eröfrade kvinnan till sin främsta privategen- dom, sitt förnämsta arbetsverktyg, då han — under förevändning af skydd under hafvandeskapet och digifningen — öfvertog omsorgen för bådastens, plikten att allena vaka gent emot omgifningen. Därigenom lade mannen grunden till kvinnans ekono- miska och samhälleliga beroende; men äfven grunden till en arbets- fördelning, uti den enes (eröfrande)- *förvärfvande*- försvarande verksam- het, den andres produktiv-bevarande verksamhet; den förra tillföll mannen, den senare kvinnan. Detta var fröet till den nu egentligen för längesedan föräldrade, men ändå så djupt rotade fördomen att »världen skulle vara mannens hem, hemmet kvinnans värld».

Sedvänjor och religioner dröjde ej att helga det våldet skapat, genom ett sken af evig rättvisa. Kvinnans svaghet och underordnade blef under århundradens lopp till en samhällig dogm, till en oomkullkastlig grund- åskådning, på hvilken byggdes upp ett helt system af kroppsligt, andligt och moraliskt förtryck. Man härledde kvinnans ringare värde ända ifrån sagan om syndafallet genom Evas skuld, ja, från läran om askesen (den sinnliga afhållsamheten), som lät kvin- nan framstå såsom den syndfulla, onda principen, såsom det största hindret på vägen till saligheten; och man fick också fram ur detta kvinnans plikt att vara mannen lydlig och under- dånig.

Liksom den teologiska världsåskåd- ningen har låtit skaparen framställa oxar för att människan skulle få äta biffstekar och bära oxlädersstöflar, likaså kände de flesta filosofer och lagstiftare intet annat mål för kvin- nans utveckling än att hon skall finnas till för den verkliga människans, d. v. s. mannens, behag, för att fort- planta släktet och för att förrätta hemsflaktjänst.

Kvinnans hela utveckling hade ett enda syfte: att under mannens skydd och ansvar göra henne tjänlig till sina sysslor i och för *familjen*.

Inom denna tränga krets var kvin- nan det gemensamma hushållets främ- sta produktivkraft, hon var öfverlastad med arbete, som var ägnadt till famil- jens tillväxt och utveckling; men hon blef endast tilldelad sin ställnings plikter, icke dess rättigheter. Mannen var så att säga den oansvarige familje- arbetsgifvaren, som utpressade kvin- nans arbetskraft mot att hon fick underhåll för lifstiden.

Så längre ännu tillverkningen var hänvisad till de gamla, ofullkomliga arbetsmedlen, kunde kvinnan icke utvidga sin verkningskrets. Hon var fjättrad till hemmet genom den ofull- komliga arbetsfördelningen, hon för- blef fjättrad vid hemmet till följe af själva tillverkningsättet. Den gamla tidens tillverkningsätt var så mödo- samt, tidsödande och föga gifvande, att kvinnans tid helt och hållet togs i anspråk för att frambringa de nödvändighetsartiklar, som behöfdes i familjen. Det anseende, man skänkte den goda husfrun, trots hennes rätts- lösa ställning i det offentliga lifvet, förklaras därför af rent ekonomiska skäl och var fullständigt berättigadt; det gällde icke kvinnan som sådan, utan familjens förträffliga, oombärliga arbetskraft, hvilken frambragte saker, som den tiden ej kunde frambringas på annat sätt.

I dessa, sist berörda förhållanden,

ligger den djupt ingripande, väsent- liga skillnaden mellan husfruns roll fördom och nu. Den förras anspråks- lösa roll rättfärdiggjordes genom de då härskande ekonomiska förhållan- dena; den senares ställning har för längesedan blifvit fullständigt ohäll- bar, en ställning utan berättigande, ty i och med de ändringar, som för- siggätt inom produktionsättet, ha helt andra roller tillfallit både mannen och kvinnan, både uti i det sam- hälliga lifvet och inom familjen.

Att förbruksartiklarne nödvändigt- vis skulle tillverkas inom familjen af de kvinnliga produktionskrafterna var äfven orsaken till att fordom *ingen kvinnofråga* fanns, och ej kunde finnas så länge de gamla tillverkningsvill- koren funnes till. Fordom kunde det väl vara tal om kvinnans gradvisa höjande i ett eller annat afseende; men icke om en kvinnofråga i ordets moderna betydelse, icke om att för- ändra hela grundvalen för kvinnans ställning; ty i och med detsamma hade den dåtida »kulturen», hela det dåtida lifvet, skakats i sina innersta fogningar. Kvinnofrågan är tvärtom, i likhet med den moderna arbetare- frågan en produkt af storproduktionen, m. a. o. af att industrien (tillverk- ningen), revolutionerats genom användandet af mekaniska verktyg, af ång- kraft och elektricitet. Det är hvarken en politisk eller en sedlig fråga (fastän den i sig innesluter politiska och moraliska element), utan en *ekono- misk fråga*.

Kvinnan hölls sålunda fjättrad vid sin forna krets såsom hemsflafvinnan. Tanken på hennes frigörelse kunde ej uppkomma förrän maskinen upp- trädde såsom en befrielsens ande, som på samma gång dess hjulverk bullrade och stampade, förkunna- de för kvinnan evangeliet om att hon skulle bli människa, om att hon skulle bli ekonomiskt själfständig. Allt efter som den moderna industrien utvecklade sig, allt efter som den med tillhjälp af ånga och mekanik gjorde tillverkningen lättare, hastigare och mera gifvande, måste kvinnan lämna ifrån sig den ena efter den andra af sina forna produktiva syssel- sättningar i hemmet.

Steg för steg, i samband med hem- och småindustrien, måste också familje- industrien i kvinnans hand gå under. Storproduktionen lämnade alla hus- hållets förbruksartiklar till så billigt pris att deras tillverkning inom famil- jen, med dess i ekonomiskt hänse- ende dvärgartadt ofullkomliga verk- tyg, måste framstå som ett förspil- lande af tid och kraft. Husfruns roll, från den goda, gamla, mor- moderligt idylliska tiden förlorade därigenom sin ekonomiska betydelse och sitt berättigande. Utan »upp- viglare» har den »goda, gamla hus- modren», hon som frambringar allt af värde för hushållet, som kokar sin såpa, som stöper sina ljus, till- verkar sin ättika af fruktaffall, som spinner, väfver, färgar, förfärdigar kläder, stickar, virkar, broderar, bakar och slaktar — allt mer och mer blif- vit till en kulturhistorisk märkvärdig- het, till en ekonomisk förstening. Textilindustrin och beklädnadsaffä- rerna sörja för alla beklädnadsartiklar, stora konsumtionsaffärer befria kvin- nan från den förberedande behand- lingen, ja till och med från till- beredningen af munförrådet, från att lägga in frukter och grönsaker, från att salta in kött o. s. v. Den mo- derna industrien lämnar, tack vare storproduktionen (tillverkningen istort), alla förbruksartiklar till ett pris, som ofta är mindre än hvad kvinnan skulle få ge för råmaterial, som hon ändå skulle få lof att använda både tid och krafter på för att därur få fram en färdig produkt. Tvätt och strykning har öfvergått till en mer eller mindre i stort drifven indus- tri, i händerna på specialister, och den ekonomiska utvecklingen arbetar på att till och med förlägga tillverk- ningen af näringsmedel från familjen till samhället.

Många för hundra år sedan obe- kanta industrigrenar, många mekani- ska verktyg ha redan befriat kvinnan från en stor del af köksarbetet eller kunde åtminstone befria henne där- ifrån; och inrättandet af stora, gemen- samma ångkök, införandet af central- uppvärmningsanstalter och central- belysning (central = från en plats utgående) skall föra till slut den redan påbörjade befrielsen från köks- grytorna i hvarje litet hem.

Tillverkningsmedlens utveckling för- störde sålunda den ekonomiska grund- valen för kvinnans verksamhet *inom familjen*; men tillika skapade den ock förutsättningarna för kvinnans verksamhet i *samhället*, därute på »lifvets valplats».

När »hushållet» ej längre hade det rika innehåll som förr, använde *storborgarklassens* (bourgeoisens) kvinnor sin nu lediga tid nästan uteslutande till nöjen och njutning, undantagsvis till andliga sysselsättningar, till att till- egna sig grundlig bildning, till att utöfva välgörenhetsport. I allmänhet spela de allt sedan den stora om- hvalfningen i det ekonomiska under- laget för deras förra verksamhet, end- ast i det samhälleliga lifvet rollen af lyxartiklar och lyxdjur.

Hustrurna och flickorna inom *medel- klassen* hänvisades genom förstörandet af deras forna existensvillkor, till att *själfva förtjäna*. De vände sig, där någon möjlighet fanns, till de s. k. liberala yrkena (lärareverksamheten, sjukvård m. m.) och till de industrier som ha någon beröring med konst. Det var icke begäret efter vetande, icke någon insikt, som plötsligen gick upp för förut blinda, om det kvinn- liga släktets andliga likaberättigande; det var icke detta, som uppväckte dessa kvinnors sträfvan efter bildning; det var väsentligen de föräldrade ekonomiska förhållandena, *brödfrågan*, som måste lösas där ingen försörjare framställde sig i skepnad af en man. Denna sträfvan efter bildning för kvinnan har steg för steg gått jäm- sides med medelklassens undergång.

För den *stora massan* kvinnor, för kvinnorna i den *egendomslösa* klassen, förde dessa ekonomiska förhållanden, som förstörde deras forna verksamhets- område, till en ny verkningskrets, till *industrien*.

Därmed blef kvinnans verksamhet slutgiltigt förlagd från hemmet till samhället.

(Forts. i nästa n.r.)

Flickdrömmeri.

(Från tyskan.)

Som barn har jag ofta gråtit,
utan att veta hvarför,
nu måste jag ofta skratta,
vet heller icke nu hvarför.

Det griper i mina strängar
en gåtfull, främmande hand
en annan söker mig leda
till fjärran och okänt land.

Underligt sällsamma tankar,
för hvilka jag ord ej har,
kringbygga mig gyllende skrankor,
i förtrollning de hålla mig kvar.

Jag fattar dig icke, lefnad,
vet ej hvad du är, ej jag
förstår ej hvarthän vi sträfvat
hvar jag finner mitt mål en dag.

Som barn har jag ofta gråtit,
utan att veta hvarför.
Nu måste jag ofta skratta,
vet heller ej nu hvarför.

Feministiskt kåseri om kvinnans rösträtt.

— En snillrik man, som skref om negerfortyren i Kongo, yttrade: »framför allt skall man laga så, att man inte blir född neger».

Han kunde lika gärna ha sagt: »framför allt skall man laga så, att man inte blir född kvinna.»

— Lättare sagt än gjort.

— När vetenskapen en gång kommer att behärska slumpen och bestämma hvilket kön en varelse skall få, skola inga föräldrar längre förse världen med flickor. Det är ett bevis för, att man rent af inte anser kvinnlighet som en normal existensform utan som en olycka.

— Men om det endast föddes gossar, finga de så tråkigt, när de vuxit upp.

— Där ha vi förnämsta synpunkten för kvinnans existens! Den orsaken — mannens trefnad — betonas redan i skapelseberättelsen. Men för *barmhärtiga* föräldrar är detta alls inget skäl. De vilja ej föda en dotter som skall — möjligtvis — tjäna någon man till trefnad, men inte själf ha trefligt under tillvaron. Den där andamålssteorien, att kvinnan är till för mannens skull men aldrig för sin egen, går inte ihop med föräldrakärlek. Det skall klart falla i ögonen, när flickebarnen en dag komma att utebli.

— Flertalet kvinnor ha en jämerlig tillvaro, det går jag in på, men jag undrar, om det är en naturnödvändighet, att så skall vara? Hvad beror det på, att de flesta ha det så dystert?

— Först och främst på deras eländiga kropp. Den duger inte att leva dragligt med. Den är icke blott för svag att fortplanta släktet på ett för mödrarna oskadligt sätt, den är dessutom för dålig att genom arbete skaffa sin ägarinna en hygglig ukomst. Majoriteten af kvinnor äro sjuklingar, som önska att de aldrig varit födda. När nu härtill kommer medborgerligt förtryck och ständigt andlig rädsla — en kvinna kan aldrig vara säker på sin post, utan vet sig när som helst kunna bli förolämpad och skadad af de starkare männen — kan man förstå, att hennes själ är i ett ofbrutet tillstånd af oro och obehag, som förstör de stunder af frid och glädje hon annars möjligen skulle kunna ha. En lycklig sinnesstämning är ju icke tänkbar under hvilka betingelser som helst. Det fordras ett visst mått af personlig trygghet, frihet och själfbestämningsrätt för att kunna njuta af lifvet eller åtminstone finna det någorlunda uthärdligt.

— De manliga slafvarna sakna också själfbestämningsrätt och rörelsefrihet. En olycklig kvinna och en olycklig man kunna ta hvarandra i hand.

— Det kommer dock ett plus i kvinnans misär: värdenessättningen beroende af kön. Hon föraktas därför att hon är kvinna. Detta förakt förbittrar hennes lif från vaggan till grafven. Allt hvad hon gör, säger, tänker förlorar i värde därför att hon är kvinna. Hennes känslor hånas, hennes öfvertygelse trampas ned, hennes önskingar frågas ingen efter. Alla lagar äro till hennes nackdel, alla löneförhållanden gå ut på att svälta ihjäl henne. Hennes barn behandlas sämre än djur, om de icke ha en erkänd far.

— Det blir väl bättre så småningom.

— Kanske om några millioner år. Det är mycket tröstande.

— Kvinnan skulle redan nu i mycket kunna ändra sin tillvaro till det bättre, om hon ville. Hon kunde t. ex. skaffa sig rösträtt.

— Det hjälper inte. Rösträtten är bara humbug. Den bidrar inte ett dugg till någon verklig förbättring.

— Hur kan man tvifla på rösträttens fördelar? Skulle män

vara så ifriga efter den, om den inte betydde någonting?

— Ja, männen — — — De kunna sedan propa sig till ett och annat. Men det skulle kvinnorna bara försöka!

— Män och kvinnor, det är ett och detsamma. Skillnaden, är imaginär. Om jag skär mig i handen, känns det likadant som om en man skär sig i handen. Om jag förlorar mitt öga, har jag samma olägenhet af det som om en man förlorar sitt öga. Samma argument, samma förklaringsargument, samma försvar gälla i allt för båda könen, äfven när det gäller rösträtt. Hvarje människa bör ha rösträtt, därför att den rätten är ett skydd för individen, och ett maktmedel. När man, som ni, inser och klagat öfver kvinnans usla belägenhet bör man äfven energiskt agitera för att hon får medborgarrätt. Därigenom skulle först och främst det »plus af misär» ni själf talar om, föraktet, försvinna. Genom absolut likställighet som medborgare blir hon aktad som människa. Eller rättare det förra är ett uttryck för det senare. Därför yrka nu också alla män, som äro besjälade af likställighetens och rättvisans princip, att könsstrecket skall bort vid nästa rösträttsreform.

— Hvad fantiserar ni om? Det existerar alls inga män, som äro besjälade af likställighetens och rättvisans princip. När det kommer till kritan, blir kvinnan bedragen af dem alla, hvilket parti de än höra till. Männen erkänna visserligen i sina bättre stunder, att de hafva kvinnorna att tacka för det bästa i lifvet men när det sedan gäller att unna kvinnorna lika bra som sig själfva — nej, då drar man sig.

— Idéen om kvinnans rösträtt har många anhängare nu bland männen, proportionsvis flera bland bildade, än bland de obildade klasserna. En gift, kultiverad man är nästan generad numera att opponera sig mot saken. Han är rädd att därmed ange (eller förråda), att han har en idiot till hustru.

— Men en obildad man skulle inte vara rädd för det?

— En helt obildad man tänker inte så långt som till — kvinnan. Han tar henne endast instinktivt.

— Och hans instinkter äro ohjälpligt, hopplöst själviska!

— Ingenting är hopplöst. Men det fordras arbete. Bort med indolensen! Fram med den målmedvetna agitationen. Vi måste motarbeta alls riksdagsmannaval, där kandidaten icke klart och bestämdt är för kvinnans rösträtt — nu — icke i framtiden. Eftersom det finns män som vilja rättvisa åt kvinnan utan dröjsmål, måste vi naturligtvis stödja dem. Finnas de icke inom vårt eget parti, söka vi upp dem inom något annat. Om kvinnorna mena allvar med sitt rösträttskräf måste de sätta principen högre än partierna och göra sin rösträttsfordran till första numret af allt deras politiska arbete. De måste äfven omedelbart fordra både valrätt och valbarhet. Det första utan det andra skulle bli totalt misslyckande. Det vore blott att öka röstantalet för en manlig kandidat, som kanske så fort han blifvit vald skulle glömma alla löften han gifvit kvinnorna. Nej, vi måste själfva vara med och ordna för oss. Vi måste blifva själfverkande, därför att vi äro en del af folket och folket bör tänka, handla och styra för sig själf. Alla kvinnor och alla män skola ha den makt och det ansvar som rösträtten ger för att kunna motverka en styrande minoritets orättfärdigheter.

Lagstiftare lagstifta alltid till sin egen fördel, därför måste alla hafva del i lagstiftningsarbetet för att icke få lagarna emot sig. Det är hvad kvinnorna fått. Jag behöfver bara nämna äktenskapslagstiftningen, ogifta mödrars behandling, kvinnliga aflöningsförhållanden m. m. för att hvar och en måste inse, hur nödvändigt det är, att kvinnorna äro med själfva för att

få rättvisa. Betänk också hvilket andligt uppsving det skulle bli för hela den nya generationen genom det enkla faktum, att mödrar och lärarinnor drogos ut i det fulla medborgarskapets dagsljus. Nu sitter hela denna uppfostrande massa, som ödesdigert präglar barnets själsriktning, i skymundan och får icke vara med där den sociala verkligheten dryftas och skapas. Hur skall det omdöme, som till den grad ringaktas, kunna dana andra omdömen? Hur skall den kvinna, hvilken man aldrig behandlat enligt jämnlighetssynpunkt, kunna förstå demokratien och dana medborgare till demokrater? Så länge kvinnan är slafvinn, kan hon icke ingjuta den fribornas stolta själfkänsla hos de små. Men den, åt hvilken man anförtrot barnet, bör man frigöra, icke förslafva. Det går igen.

— Men männens »äresfölelse» fordrar, att de få rösträtt först. »Sedan» kanske. Liksom det »sedan» någonsin komme! Det kan den tro som är mycket naiv. Men jag känner männen.

— Det finns män, hvilka just för sin »äresfölelse» skull fordrar, att kvinnan får sin rätt. Låt oss hoppas att deras antal hastigt växer. Hvarför skulle det inte ligga närmare för en man, att önska rättvisa åt sin närmaste kvinnliga vän — hon som delat så många ljufva och svåra stunder med honom — än åt jämförelsevis frammande manliga individer? För öfrigt, en förnuftig social lagstiftning kan inte åstadkommas utan kvinnornas hjälp. En mängd problem kunna icke lösas, utan att kvinnorna bistå med sin erfarenhet.

— De bli heller aldrig lösta. Ty när männens flertal ändtligen efter sju sorger och åtta bedröfvelser fått rösträttsfrågan ordnad till sin belägenhet slå de sig till ro och tycka, att allt är bra som det är.

— Då få vi göra som Hilde. Visa att vi mena allvar.

— Hvilken Hilde?

— Hilde i »Byggmästare Solnäs».

— Hur gjorde hon?

— Hon knackade i bordet: »Ryk ud med mit kongerige, bygmester! Kongeriget på bordet!»

— Men det är ej vackert att knacka i bordet, och därhän borde det aldrig behöfva gå.

Harold Gote.

Något om nevrastheni hos arbetarekvinnor.

Det är ej min mening att här ge några lärda, vetenskapliga utläggningar angående nevrasthenien i dess många olika former, utan endast att i så enkla ord som möjligt söka klargöra denna sjukdom, dess uppkomst och möjliga botande, särskildt med tanke på några sjukdomsfall inom arbetarvärlden, hvilka jag själf har sett å de större lasaretten i vårt land.

Som hvar och en kan förstå, är det först sedan sjukdomen är ganska långt framskriden, som en kvinna ur arbetarklassen kan förmås att lägga sig in på ett sjukhus, och ändå är detta numera ett förhållande, som ej så sällan inträffar.

Särskildt är det ett sådant sjukdomsfall, som satt sig fast i mitt minne.

Det var en arbetarhustru, 36 år gammal. Gift sedan elfva år, hade hon fått sex barn, af hvilka fem lefde. Hon hade ständigt ensam skött sitt hushåll under ganska bekymmersamma omständigheter och ibland äfven utfört arbete till andra. Enligt sin egen uppgift tillhörde hon en frisk och kraftig släkt, och själf hade hon aldrig förut lidit af någon sjukdom. Men nu kände hon sig döds sjuk; hon var alldeles säker på, att hon ej kunde lefva längre. Hon var ytterligt utmattad, kunde hvarken äta eller sofva, hade häftig hjärtklapp-

ning, tryckande hufvudvärk, starka smärtor i ryggen och en allmän känsla af ångest och oro. På fråga huru länge hon haft dessa sjukdomstecken, svarade hon, att hon först under sista tiden förstätt, att hon verkligen var sjuk, men att hon känt sig »utsliten» sedan flera år tillbaka. Vid en noggrann läkareundersökning befanns det, att ingen sjuklig förändring kunde upptäckas i hennes organ, hvarken med afseende på hjärta, ryggmärg eller nerver. Men på grund af den allmänna sjukdomsbilden sattes utan tvekan diagnosen: *nevrastheni*, och med tanke på sjukdomens orsak kallades denna form *utmattnings-nevrastheni*.

Liksom i detta fall kunna läkarne vid nevrastheni i allmänhet ej upptäcka några sjukliga förändringar vare sig i själfva nerverna eller i andra organ. Men därmed är ej sagt, att inga förändringar finnas, utan endast att dessa troligen äro af så fin beskaffenhet, att läkarne med de metoder som stå dem till buds ännu ej kunnat iakttaga dem. Detta har förändrat mången till den tron, att i själfva verket ingen sjukdom föreläge, utan att hela förändringen skulle bero på nyckfullhet, sjäperi eller själfsväld. Och i grund och botten är det väl icke många sjukdomsnamn, som blifvit så missbrukade och missförstådda som nevrastheni och dess släktingar nervositet och hysteri.

Som sagt, läkarne hafva icke kunnat uppvisa några förändringar i organen vid dessa sjukdomar, och därför anse de dem hvilat på s. k. sjäslig grund, eller rättare bero på en viss rubning i förhållandet mellan de andliga och kroppsliga företeelserna.

För att förstå detta behöfva vi endast tänka på, huru ofta en sådan rubning kommer till stånd hos fullt friska, starka personer, då de utsättas för en sinnesrörelse. Är denna af lindrigare art, uppstår endast en allmän olustkänsla, men är sinnesrörelsen starkare uppträda äfven verkliga kroppsliga smärtor och obehag. Hur mången har icke vid ångsan och oro känt tryckande hufvudvärk, smärta i maggropen och häftig hjärtklappning? Och vidare ha vi icke alla någon gång i vårt lif erfarit en så häftig skräck, att vi antingen börjat darra i hela kroppen eller ock blifvit helt och hållet förlamad? Dessa företeelser få ej betraktas som sjukliga, utan som fullt normala.

Men nu kan det äfven genom skadliga inflytanden af mångahanda slag uppstå en sjukdomsform, som närmast är att likna vid ett ständigt sinnesrörelsetillstånd. Alltefter människans olika motståndskraft och naturligtvis äfven beroende på det skadligas art visa sig nu lindrigare eller svårare sjukdomstecken. Är det endast frågan om en obestämd oro och lättretlighet i sinnet, parad med en allmän känsla af olust och trötthet, kallar man sjukdomen *nervositet*; kommer därtill häftigare ångest, förbunden med kroppsliga smärtor af en eller annan art, talar man om *nevrastheni*, och uppträder till slut äfven anfall af darrning och kramp eller förlamning i någon eller några kroppsdelar, då ha vi för oss den svåraste formen: *hysteri*.

Som jag förut nämnde, får man tillsvidare anse dessa sjukdomar bero på en viss disharmoni mellan kropp och själ. Men en sådan kan uppstå af många anledningar, såväl genom ett uttömmande af lifskraften som genom ett hämmande däraf, således såväl genom öfveranstängning som genom sysslolöshet eller alltför ensidigt lefverne.

Hos de arbetande kvinnorna är det väl oftast ett uttömmande af lifskrafterna, som är sjukdomsorsak, men nog förekomma också många sjukdomsfall på grund af för ensidigt arbete och för stillasittande lefnadsätt. Jag tänker nu närmast på sömnerskornas stora skara. Deras nervositet, nevrastheni och hysteri fordrar sitt särskilda kapitel, både med afseende

på orsaker, verkningar och möjliga botemedel. Men därom en annan gång. Nu till sist några ord om behandling af den s. k. utmattingsnevrastrhenien. Är den sjuka i själfva verket af god och kraftig kroppskonstitution, så behöfves ingen annan medicin än fullkomlig *hvila*. I annat fall måste man också tänka på att genom riklig och närande föda, sol och luft stärka krafterna. Ofta är det förvånansvärdt att åse, huru den till utseendet dödsjuka genom ett sådant behandlingssätt på kort tid tillfrisknar.

Så gick det också i det fall, jag nyss omtalade. Efter att hafva legat till sängs en vecka å sjukhuset utan annan behandling än kraftig föda, lugn och ro kände sig patienten fullkomligt fri från alla kroppsliga smärtor, och efter ytterligare en veckas sjukhusvård, hvarunder hon mest fick sitta eller gå ute i lasarettsträdgården, hade hon också återvunnit sitt sinnes jämnvikt, och hon utskrefs som en frisk och gladlynt människa. Vid min förmaning till henne att hädan- efter årligen taga sig några dagars ferier för att hvila upp sig och därigenom förhindra sig att ånyo så småningom sjunka ned i ett sådant bedröfligt sjukdomstillstånd, skakade hon dock betänksamt på hufvudet och sade, att det nog icke kunde ställas i verket. »På tio år har jag inte förrän nu haft mera än tre dagars ferier, och det var, när jag försträckt min ena fot». — »Nåja», invände jag, »men då gick det ändå för sig?» — Hon ser förundradt på mig: »Jag var ju då tvungen att hvila mig; jag kunde inte röra mig ur fläcken.»

Genom detta samtal och flera liknande med andra patienter har jag fått klart för mig, huru viktigt det är, att allmänheten får kännedom om, att nevrastrheni verkligen är en sjukdom, hvilken man dels bör akta sig för, och dels, om man drabbats där- af, bör med nödvändighet ägna en tidig behandling likaväl som en rent yttre skada. Till dess att denna san- ning brutit sig igenom i folkets medvetande, kan jag icke annat än önska, att våra arbetarekvinnor, innan de bli helt och hållet utslitna, något oftare än en gång hvar tionde år måtte »försträcka foten», för att därigenom tvingas till några dagars hvila.

Anna-Clara Romanus.

Inför domstolen.

Efter Robert Heymann.

»Javäl, I herrar af rätten, jag hafver min lilla dränkt, i Haidensee mellan vassen jag henne i djupet sänkt.

Hon ligger därnere i djupet af vågorna vaggad till ro, och näcken har prydt med rosor den lillas fridsälla bo.

Hon ligger från lifvet bärgad, I herrar, det säger jag er: jag därför mitt barn har dödat, ty döda lida ej mer.

Jag mycket har älskat och lidit och äkta min kärlek var; det är en lik eder, I herrar, som trampat och krossat mig har.

Det var hans barn, den lilla, och henne dock älskade jag, med hvarje fiber i själen och hvarje mitt hjärtas slag.

En gång, uti skymningsstunden vi tre hade blifvit då: jag och min lilla flicka och *hungern* mellan oss två.

Hon sof och jag mig henne tänkte, som jungfru, så ren och god, med kärlek i unga hjärtat och vildt och förtärande blod.

Hon var ju en folkets kvinna född att förtrampas och dö; jag såg henne utstött, förtviflad en spillra på lifvets sjö.

Så skall hon, jag tänkte, komma med kinder i rosenlöd, till mig uti eländets koja: »Jag älskar — det blir min död!»

Och då, I herrar af rätten, jag henne på armen tog och kastade henne i havvet då vildast mitt hjärta slog.

Dit skall ingen riddare komma med älskog, så falsk och het, där nere finns ingen kärlek och ingen förgätenhet.» (Folkbl.) N. W.

Reflektioner.

För någon tid sedan stod att läsa i Svensk Damtidning en insändare från »Socialt intresserad», hvilken tycktes vara mycket upprörd öfver de däljiga lokal- och löneförhållanden, som äro för Englands yrkes- arbeterskor rätt vanliga, och undrar, om äfven här i Sverige sådana för- hållanden kunna existera; framhål- lande risken för sjukdomars öfver- förande till dem, hvilka sedermera få mottaga de varor, som produ- ceras af de oftast sjuka arbeters- skorna, inseende det omöjliga i, att arbetets kvinnor kunna hålla sig friska och motståndskraftiga mot förhärjande sjukdomar, under långt, tungt, lågt aflönadt arbete i smut- siga osunda lokaler.

Frågan, om det är lika dåligt i Sverige som i England för oss ar- beterskor, kan jag ej direkt svara på, enär jag ej läst den artikel i Svensk Damtidning som »Socialt intresserad» återoppar, och ej heller vill upptaga »Morgonbris» spalter med några detaljerade uppgifter om dessa svåra arbetsförhållanden, emedan det är att hoppas, att den ärade insändarinnan, i sitt vaknande »sociala intresse», verkligen bevi- stade det möte i Folkets Hus för en tid sedan, anordnat af Kvinnor- nas Fackförbund, hvarvid fröken Kerstin Hesselgren höll ett utmärkt belysande föredrag, öfver »Kvinn- lig yrkesinspektion» i England, om- talande de fördelar som där vunnits för arbeterskorna genom skydds- lagsstiftning och yrkesinspektion för kvinnor, såsom kortare lagstad- gad arbetstid och sunda lokaler. På detta möte gafs äfven tillfälle, att få höra de mest upprörande beskrifningar, af arbeterskor från de stora modemagasinen, huru vid- drigt i alla afseenden det är på dessa platser att arbeta; huru den ena kvinnan efter den andra blir angripen af lungrot, och när hon ej längre orkar arbeta, då utan hänsyn blir afskedad, gående en än värre förtviflad framtid till mö- tes. Detta och mycket mera oer- hördt inom de affärer som direkt leverera de eleganta toaletterna till öfverklassens kvinnor, hvilka lefva sitt fjärrslif utan en tanke på, huru mycket elände och sorg deras fäfänga kostar *arbetets* kvinnor.

Jag tänker om »Socialt intres- serad» med flera af sina klassystrar, verkligen vore intresserade, och ej endast hyste en nog berättigad far- håga för sin hälsa, kunde de om viljan vore god, åstadkomma en opinion emot våra arbetsgifvare, i att fordra, att deras rundligt be- talda toaletter förfärdigas af väl aflönade arbeterskor i sunda lokaler.

Det bevisas ju bäst hvad vi kunna vänta af öfverklassens kvinnor, i denna insändare, hvilken präglas af den rena egoismen, farhågan att blifva sjuk; inte någon indignation mot kapitalismen, som så grymt exploaterar barn och kvinnokraft; inte en tanke på, hvarhän det skall leda för släktets utveckling om detta får fortgå; den degeneration som blir följden af den fysiska och and- liga kraftens nedsättning hos kvin- norna, i stället för det skulle blifva alldeles motsatt under rättvisa för- hållanden. Tidsandan är frisin- nad; det är modärnt för öfver- klassens kvinnor att vara »socialt intresserade», att vara »samhälls- reformatorer» och utjämna klass- kampen, något som de själfva väl kunde förstå är omöjligt så länge det finnes klasser med så helt skilda intressen.

När detta »frisinne» urartar sig till en sorts välgörenhet, en moder- n sport, kunna och få ej arbe- tets kvinnor arbeta tillsammans med dessa, det går aldrig; de som vilja vara med oss skola ställa sig på klasskampens grund, lida med oss, känna med oss, förstå våra kraf- på rättvisa, allt annat »samhälls- reformatiskt» arbete skola vi be- kämpa som något osundt. — Det finnes en kär, som jag tycker är ovärdig att bära det anseende den har, nämligen läkarnes. Dessa hafva, genom ödets nyck, blifvit i tillfälle att studera och erhålla kun- skap om så mycket, för att sedan vara mänskligheten till tjänst och hjälp, de måste ovilkorligen förstå den fara för samhället, som ligger i att kapitalet så plundrar prole- tärerernas arbetskraft. Skulle ej de, med sin vetenskap och den auktori- tet de äga, ställa dessa till gagn för en sådan humanitär idé och folkrörelse som socialismen och ar- betarrörelsen äro, till gemensam kamp mot kapitalismen. Det kan vara sant, att det finnes läkare som äro besjälade af våra idéer och vilja göra allt för förverkligandet af dessa, och ej kunna det för existen- sens skull, men det stora flertalet är absolut likgiltigt för de stora sam- hällsfrågorna, trots det, att de måste kunna förstå dem. Det synes tyd- ligt på den ställning de intaga.

Hvad vi arbeterskor måste göra är, att väcka de känslor inom oss till lif, som kunna föra vår sak fram- åt, själfkänslan, att vi äro männi- skor, att det är ett brott mot oss själfva och hela släktet att lefva ett helt lif under armod och tungt arbete, utan att det ringaste kunna få njuta af det härliga, lifvet kan bjuda under rättvisare förhållanden, hatet mot allt förtryck och orätt- visa, mot allt lågt och fult, hvar- ifrån det än må komma; kärlek till allt — och — alla som lida, till dem, som kämpa samma kamp som vi, till allt stort godt och vackert.

Vi måste lära oss solidariteten, gemensamhetskänslan med hvar- andra, gå in i våra organisationer, kämpa samma kamp som männen mot kapitalet, lära oss värdera vårt arbete, genom enighet nå bättre löner och kortare arbetstid, för att blifva i tillfälle att styrka våra fysiska krafter, att kunna tillägna oss upplysning och bildning, att följa med vår tids frågor och kraf, att befria oss från kapitalets och fördomars välde, genom den hän- gifvenhet vi mer än männen äga, föra hela arbetarrörelsen framåt med stora steg, blifva friska, intel- ligenta, fördomsfria kvinnor och hjälpa våra män skapa en lyckli-

gare framtid åt ett lyckligare släkte. Detta är *vårt* arbete och mål, *vi ungu kvinnor* som ha denna fram- tid för oss.

»Kvinnor, sluten er samman!»
R. S. — ha.

Barnen och naturen.

Jag tror, att sinnet för naturens- skönhet vaknar tidigt, tidigare än någon anar. Och jag tror att det hos barn och mycket unga människor i allmänhet är intensivare än hos vuxna, därför att de förra mera nyligen legat naturens stora klappande modershjärta nära, hvar- ifrån hon endast motvilligt och drö- jande släpper dem ut i lifvet. När man blir äldre, njuter man af natu- ren på ett annat sätt, reflekterar och jämför, iakttagar och nämner detal- jerna, men när man är barn, upp- suger man det alltsammans med hela sin varelse, omedelbart och omedvet- et, men så, att det blir ens egendom för alltid. Mycket kan man i en se- nare ålder få godtgörelse för af det man gått miste om som barn; men att icke ha fått leka i grönt gräs och bada sin själ i solsken, den tiden man växte, och närdes och tog in- tryck af allt man mötte och såg — det är en förlust, som aldrig helt kan ersättas. Men det är en lycka, mer värd än gods och guld, att äga dessa första naturintryck friska i sin själ, ty sedan, när kampens och lidandets år komma, är det så godt för sinnet att kunna taga fram dem och sätta dem som blommor i glas på sitt arbetsbord.

Nu ser jag så många bilder.

Där är Nibble kvarn och den sol- glittrande ån med trollsländorna fladd- rande öfver vattnet, och ringarna på ytan efter deras doppade vingar. Där äro också förgät-mig-ejen, som växte i skuggan bredvid min fot, när jag vadade ut, och pilgrenen, som hängde öfver halfva ån och speglades djupt nere, och himlens lätta, solgenom- skimrade duk öfver det hela. Men kvarnens doftva brus ligger under som en surrande baston i en kling- gande melodi af många melodier eller som en allvarsam gammalmanstäm- ma i en kör af unga och friska röster. Ljust är det ändå alltsammans, så ljust och vackert!

Hvem kan glömma alla de röda smultron, som man fann och trädde upp på strå, när man var liten? Jag mins en väg, där de vackraste vuxo. Det var en väg mellan åkrarna bakom kyrkan — en gömd väg på botnen af en liten dalsänka med låga, sakta sluttande väggar, där alla sommarens tusen slag af blomster växte i ostörd och lefnadslustig yppighet. All denna blommande vilda fågning var som en stilla fest för sinnet, och luften var full af mandeldoft och fjärlingsvingar. Och när man gick där allena mellan blommor och gräs och alla samman- lagda insekter surrade, men allt an- nat teg — eller när man låg stilla i det höga gräset och såg upp mot himmelens seglande skyar — då var där en sådan fred, att den öfriga världen blef liksom borta för en. O du min ungdoms vildblommande stig, du gömda och ljufviga solskens- väg — något af den freden sänker sig åter öfver mitt sinne, när jag minns dig såsom du var.

Där är också ett minne från en morgon om våren. Jag kom gående genom björkhagen, och solen hade icke hunnit dit ännu, så tidigt på morgonen var det. Ingen vindfläkt

korn björkarnas fina, lätt beslöjade lemman att skälva; stigen, som jag gick, var våt, luften fuktig, sval och stilla. Det var, som om allting halft slumrande ännu, eller som om det blifvit så nyss väckt, att det ännu icke hunnit morna sig. Det var den yngsta och ljuffigaste våren, den, som ännu icke hetsar med tusen tankar och önskingar och icke bränner i blodet, men inför hvilken man liksom håller andan och väntar — den, som är ande och aning mera än form och färg. — Jag minns, att jag hann genom hagen och kom till en grind och blef stående med armarna på grinden och såg ut. Nej, den synen glömmar jag aldrig. Och ändå var det bara en liten ängsruta med gullgifvor, men det var morgonsol öfver — och jag stod vid gränsen mellan vårens första rike, där allting är dröm, och det andra, där allting blommar och sjunger — och därute låg solskenslandet, och gullgifvorna spirade som alla vårens gyllene löften ur marken och lockade som de. Då var jag ett barn och kände allt detta dunkelt, blott som en oändlig glädje. Men så starkt har jag aldrig känt våren sedan — jag kan icke nu med ord ge det så, som det var. Jag vet blott, att den blir aldrig riktigt fattig, som har sådant att minnas — och att det borde alla människor ha.

Det är detta vi alla känna så starkt, nu när sommaren åter är här. Alla människor borde ha vår och sommar att minnas från sin barndom. Naturen har tusen bud till barnen, många flera än till oss vuxna, hon breder ut sin famu och ropar, och det är så sorgligt, att hon så ofta får ropa förgäfvat. Om vi vuxna alla ville detsamma och gjorde hvad vi kunde, skulle det då vara så omöjligt att hjälpa henne litet?

Hur skulle det vara, om vi alla slogo oss tillsammans och gäfvade litet hvar och försökte skaffa ett litet barn ut på landet i sommar till en fjällkoloni eller något annat vackert ställe? Ett litet »feriebarn», som vore riktigt vårt och som inte skulle ha kommit ut, om inte vi hade varit. Skulle vi inte kunna sätta ut en sparbössa och försöka?

Ebba Westberg.

Skatmamma.

Skatmamma låg döende. Med svårighet reste hon sig upp ur det med fina rötter och djurhår mjukt klädda boet, öppnade sin näbb samt sade till sina barn, som med sorgset nedböjda hufvuden sutto omkring henne: — Slutet är nära, men innan dess vill jag för eder sammanfatta all den visdom jag förvärfvat under en lång lefnad och alla de goda råd jag förut vid skilda tillfällen gifvit eder.

I skolen aldrig glömma, att I ären jordens mäktigaste och skönaste varelser, ty så länge denna tanke finnes lefvande i eder själ, kunnen I aldrig tvifla på den plats, som Den Stora Skatan beredt eder. För vår skull skapades jorden med allt hvad däruppe är; solen, månen och stjärnorna ha blifvit till endast för att gifva oss ljus och natten för att skänka oss hvila.

Huru underbart har ej Den Stora Skatan inredt allt till vårt bästa! De usla människorna födas för att utrota de lågt stående, själlösa rofdjur, som hota vårt lugn och vårt lif. De ha dessutom till uppgift att åt oss uppföda små kycklingar och ankor, locka småfåglar att bygga bo i närheten af deras hus, så att vi ej behöfva lida brist på läckra ägg, samt ett par gånger om året plöja upp ängarna för att underlätta vårt sökande efter mask.

Om de sålunda äro för oss nyttiga djur, kallar jag dem dock usla på den grund, att de med en sådan enastående begärlighet tillägna sig glänsande föremål, hvilka med rätta skola tillhöra oss, och gömma dem med en

så ängslig omsorg, att jag, som dock varit så kraftig, i hela mitt lif ej kunnat samla mera än tre silfverskedar.

Men då dessa människor äro oss nyttiga i många andra hänseenden, låta vi dem lefva.

Icke nog med att vi äro jordens mäktigaste varelser; vi äro äfven dess skönaste. Jag vill icke tala om människorna, hvilkas brist på fjädrar gör dem afskyvärda — hvilka bland fåglarna, de oss närmast stående, kunna väl täfla med oss i ståtlig hållning, majestätisk flykt, sköna lemman och väljudande skratt? Intet under, att alltets upphof, Den Stora Skatan, är fullkomligt lik oss, ty hon har så högt älskat oss framför andra varelser, att hon skänkt oss sitt utseende och vi dymedels blifvit hennes beläten.

Nu vill jag gifva eder några råd, som I aldrig bören glömma, så vida I viljen lefva lyckliga.

Äten så mycken I kunnen och så ofta I kommen öfver, ty därigenom vinen I krafter! Hafven intet medlidande för de svagare, utan förtären deras ägg och ungar samt glömmen ej det fina konstgreppet, att när I viljen döda dem, hugga näbben genom deras pannben, ty då falla de genast ner! Varen alltid rättänkande, så att ni tillgodosen edra egna fördelar, och alltid barmhärtiga, så att I hafven fullt upp med mat! Heder och äta skolen i sätta högst af allt, så att I bedragen så mycket som möjligt och stjäljen hvad som kommer under edra klor! Sanning i allt och framför allt, ty om I ej ljugen, fån I ej lefva länge!

På min begrafning vill jag ej ha Andersonskan med, ty hon är af simpel familj och slikt skall man hålla sig ifrån. Pettersons ska' ni bjuda, ty de ha ett stort och vackert bo och få ärfva den gamla skatfar i björkbacken. Luncströmskan har jag aldrig tålt, men ni måste ändå bjuda henne, för hon har en så skarp tunga.

Skatmamma andades tungt och sjönk ihop en stund, men så fortsatte hon;

— Först och sist vill jag tala med er om Den Stora Skatan. Ni vet, att hon bor högt uppe i den blå rymden i ett träd, som sträcker sin krona milsviadt. Där har hon sitt bo, som är tusen gånger större än vårt, och hvars botten är täckt med otaliga silfverskedar. Hon kan äta när hon vill och huru mycket hon vill, ty rundt omkring henne ligga stora högar af ägg, råttor, dagmaskar och sniglar. Till henne skola vi alla komma ifall vi varit rättänkande och barmhärtiga skator.

Glömmen därför ej att tillbedja henne! Hvarje morgon, middag och kväll skolen i vippta tre slag med stjärten och lika många gånger öppna näbben så bredt i kunnen. Detta är Den Stora Skatan tacknämligt och därigenom skolen I på sistone komma in i skathimlen.

Plötsligt fing hennes ögon en skarp glans. Hon afbröt flödet af visdomsord, sköt upp hufvudet och skrek: — Titta, titta på stenmuren därborta! Där sitter en sådesärla, hvars bo jag förgäfvat sökt hela våren. Ser ni? Nu flyger den rackarn in! Hon har sitt bo där och nu är just äggkläckningstiden. Skynda att göra kål på henne och äggen!

Alla barnen flögo bort för att följa det sista och bästa rådet.

Och med ett fromt skatleende vid näbbvinkeln somnade den gamla in, viss om att snart få ligga på silfverskedar hos Den Stora Skatan.

Kläder åt barnen.

Som Kommittens för feriebornas beklädnad arbete för året, i dessa dagar är avslutadt, skall det kanske intressera »Morgonbris» läsare och läsarinor att höra något därom äfven i år.

De flesta känna helt säkert till att det endast är andra året denna gren af Stockholms Allmänna kvinnoklubbs verksamhet fortgått. I fjol beklädde kommittén helt eller delvis 24 barn. I år har 102 kunnat beklädas, men till stor sorg för kommittén måste den tyvärr afvisa dem som kommo därutöver.

Af de medel kommittén haft att röra sig med har en del utgjorts af vinsten på tombolan på Kvinnornas fackförbunds sista basar. Dels har bidrag influtit från såväl enskilda, som en hel del fackföreningar och till sist erhöill kommittén af insamlingen på Barnens dag 1,000 kr.

Som några detaljer kan nämnas att kommittén delat ut ej mindre än 107 par nya skor samt 166 par strumpor, 47 kostymer, 31 klädningar och 14 kappor, utom alla underkläder.

Det är mången tung börda som lättats för fattiga föräldrar som ej visste sig någon råd att anskaffa de erforderliga och behöfliga kläderna, och det är många barn som säkert fått stanna hemma om ej en hjälpsam hand på detta sätt kunnat räckas.

Kommittén skulle önska att alla de, som haft barnens väl i tankarne då de med sin skärf bidragit till denna hjälp, fått vara närvarande då de erhållit och provvat sina olika plagg. Hur de ströko med händerna öfver dem, och hur det låg en skugga af rädsla öfver ansiktet innan de fing klart för sig att de fing behålla dem. Det soliga leendet och det sken af lycka som då speglade sig i deras anleten var ett tack som värmdes och som vi endast på detta sätt kan framföra till alla dem som bidragit till så mycken glädje.

G—d.

Kvinnor, sluten eder samman om krafvet på politisk rösträtt!

En uppmaning närmast med anledning af 1905 års riksdags behandling af kvinnornas rösträttsfråga.

Vikten och rättvisan af att kvinnorna erhålla politisk rösträtt behöfver väl icke mycket ordas om en tidning sådan som denna; för dess läsekrets är det en själfklar sak att kvinnorna böra få inflytande på stiftandet af de lagar de själfva äro underkastade lydadt och på påläggandet af de skatter de själfva skola betala. Intet tvifvel kan råda om den enkla rättvisan däri, att deras ord bör få göra sig gällande, när representanter skola väljas att föra deras egen talan, deras, som äro medlemmar af ett samhälle, där de likaväl som männen hafva försörjningsplikt mot sig själfva och sina barn, och där de mycket ofta helt ensamma få draga fram barnen utan människens bistånd.

Men det är tyvärr icke vi kvinnor själfva, som skola gifva oss vår rösträtt, det är en liten krets af män — riksdagen. Hur frågan bedömes i denna krets måste därför för oss kvinnor hafva stort intresse. Det är härför jag här vill nämna några ord om kvinnornas rösträttsfrågas behandling vid årets riksdag.

Herr Sjöcrona hade i år, liksom förra året, i Första kammaren väckt motion om politisk rösträtt för kommunalt röstberättigade kvinnor. Så glädjande som det är att en Första-kammar-ledamot så på allvar tänker på oss, kunna ju vi, som vilja politisk rösträtt åt alla

kvinnor på en gång, ej beklaga att denna motion blef afslagen.

I Andra kammaren hade frågan ryckt ganska betydligt framåt, ity att herr Lindhagens motion, som förra året samlat 30 instämmanden i år växt ut till att icke mindre än 58 ledamöter af Andra kammaren såsom motionärer underskrefvo en motion om »att riksdagen ville i skrifvelse till kungl. maj:t anhålla det kungl. maj:t täcktes låta särskildt utreda frågan om beredande af rösträtt jämväl åt kvinnor vid val till riksdagens Andra kammare samt därefter för riksdagen framlägga förslag i ämnet».

58 motionärer (däribland, som ju bör vara naturligt, socialdemokraternas representanter) det var ej så illa! Tänk om rent af Andra kammaren skulle bifalla!

Det anmärkes från en del håll, öfver halfheten i att endast begära en »utredning». Men en utredning är väl dock endast det tänkbara att kunna begära. Ej kan väl någon inbilla sig att kvinnorna få rösträtt utan föregående utredning af frågan.

De i motionen ledande motiven synas mig uttrycka frågans kärna kort och godt. Kvinnan bör hafva politisk rösträtt

»därför att det är rättfärdigt mot henne och däremot orättfärdigt att utestänga halften af folket från politiskt inflytande;

därför att kvinnan, som har lika stora intresseu att tillvarataga i samhället som mannen, bör själf bäst förstå att där bevaka sin egen rätt och sitt eget bästa;

därför att hennes fallenheter otvifvelaktigt i många afseenden äro olika mannens, hvilket förhållande från det allmänna synpunkt utgör en ytterligare bjudande anledning att låta dessa särskilda fallenheter komma till sin rätt och göra sig gällande;

därför att härigenom skulle hennes medborgaranda stärkas, hennes själfständighet och ansvarskänsla ökas samt hennes personliga anseende höjas;

därför att samhället särskildt behöfver den insats af medkänsla, sparsamhet och praktiskt sinne, som kvinnan antagligen skulle göra gällande i lagstiftningen och i stats-hushållningen, samt

därför att sålunda med ett ord det är till gagn för kvinnan och till gagn för samhället.»

Det var mycket nära att motionen fick konstitutionsutskottets stöd: med 10 röster mot 9 föll frågan där. Endast en röst skiljde! Hvarför kunde icke bara ännu en enda af konstitutionsutskottets medlemmar insett sakens rättmätighet och därför äfven gagn?

Utskottets majoritets motiver äro något för oss kvinnor att särskildt beakta:

»Ehuru utskottet för sin del ur olika synpunkter hyser allvarliga betänkligheter mot medgifvande åt kvinnor af politisk valrätt, finner sig utskottet ingalunda kunna bestrida, att spörsmålet, huruvida och under hvilka förutsättningar dylik valrätt må dem tillkomma, är af den vikt, att detsamma förtjänar att noggrannt utredas och prövas. Utskottet vill härvid endast gentemot motionärernas uppfattning om kvinnans rätt i förevarande afseende såsom sin mening framhålla, att samhällets bästa allena bör vara den bestämmande normen vid bedömandet af frågan om, hvilka samhällsmedlemmar böra tillerkännas politisk rösträtt.

Då utskottet emellertid icke anser sig böra understödja motionärernas nu föreliggande förslag, har detta sin grund däri, att enligt utskottets mening tidpunkten icke är inne för vidtagande af åtgärder från riksdagens sida till den sålunda väckta frågans lösning. Det torde nämligen med fog kunna påstås,

att krafvet på politisk rösträtt för kvinnor, om hänsyn toges till befolkningen i dess helhet, ännu icke vunnit någon allmänare eller lifligare anslutning från kvinnornas egen sida och att sålunda anspråket på en dylik rätt icke uppbäres af någon stadgad mening bland kvinnorna själfva. Om så är förhållandet, läser och därmed vara gifvet, att en åtgärd i af motionärerna afgifvet syfte icke är af förhanden varande förhållanden påkallad. Och utskottet finner så mycket mindre lämpligt att nu, innan den sedan lång tid ifrågasatta politiska valrättsreformen för män blifvit förd till slut, genom beslut från riksdagens sida bringa förevarande spörsmål under kungl. maj:ts ompröfning, som däraf ett försvärande eller fördröjande af nämnda reform lätteligen kan uppstå. I allt fall synes naturligt vara, att det, först sedan betydelsen och verkningarna af denna reform kunna öfverskådas och bedömas, bör komma under öfvervägande hvilka mått och steg lämpligen må vidtagas för att tillfredsställa ett då måhända djupare känt behof af politiska rättigheter för kvinnor, hvarigenom de röstberättigades antal ytterligare skulle i väsentlig mån ökas.»

Utskottet har allvarliga betänkligheter, men erkänner likväl frågans vikt — alltid något. Men utskottet betviflar vår rätt, och anser att samhällets bästa allena bör afgöra frågan. Samhällets bästa. Äro icke kvinnorna just halfva samhället? Det är således halfva samhällets bästa frågan rör allra närmast. Och detta halfva samhälle förnekas medbestämmanderätt först i sina egna angelägenheter och sedan i den andra hälften: männens och sönernas! Som själförsörjande kvinna och som mor vill kvinnan ha rösträtt. Kan någon, som något fördjupar sig i dessa båda begrepp, verkligen förneka att det då är hennes rätt att erhålla den?

Som hufvudsak för sitt afslag framhåller utskottet att krafvet på politisk rösträtt ej vunnit någon allmänare anslutning bland kvinnorna själfva. Ja, detta är vår sårbara punkt, vår Achilleshäl. Jag är ganska öfvertygad om, att skulle omröstning bland kvinnor företagas skulle utslaget bli för rösträtt åt kvinnor. Men vi måste medgifva, att vi gjort allt för litet åt den viktiga saken att visa vårt intresse. In därför alla kvinnor i rösträttsföreningarna! Gå flitigt på rösträttsmöten! Tala, skriv för saken! *Vi räknas.*

Männen äro verkligen litet roliga. De äro så rädda, så rädda om vår kvinnlighet, att vi ej skola förlora vår gudagåfva genom offentliga uppträdanden. Men i stället för att utan bråk och i all stillhet gifva oss vår solklara medborgarrätt, driva de oss ut i agitationen genom detta ständiga tal om vårt bristande intresse.

Reservationer i konstitutionsutskottet afgåfvos i Första kammaren af Sæve, Lars Berg, Carl Nyström och Rydberg, i Andra af Callerholm, Elowson, Bergström och Staaff.

Dessa senare upptogo bland annat ett framkastande af ett »streck» för kvinnor, men när frågan i Andra kammaren skulle afgöras afstodo reservanterna till deras egen heders skull, och till all lycka för saken, från att omröstning skulle ske med denna inskränkning, utan medtogs endast en af deras inskränkningar i bifall till utredningen, »att under inga omständigheter bör något förslag till medgifvande af rösträtt åt kvinnor främjas förrän den på dagordningen stående rösträttsutvidgningen för män blifvit fullt genomförd och trädt i verket. Men detta behöfver ej hindra, att en utredning kan tidigare påbörjas och det så mycket hellre som denna utredning helt

Om sommaren.

*Var det nyss det var vinter och isen låg,
var det nu eller längesedan?*

*Jag har glömt när det var, jag har fyllt min håg
med suset af granar och skvalpet af våg
— är det sommar, sommar redan?*

*Det är tungt att vänta en vinter lång
på ett ljus, som aldrig vill dagas,
det är tungt att räkna dagarnas gång
till sommar och sol och fågelsång
för att åter och åter bedragas.*

*Och det synes väl ofta i världen så,
som att fåfängt drömmarna drömmas.
Men all vinter måste till slut förgå,
och sommaren komma så tindrande blå,
att de mörka nätterna glömmas.*

*O gyllene tid, du som kommer en gång
till alla, som bojar trycka —
när andarna lösas ur vinterns tvång,
då skall luften skålfva af jubelsång
och jorden blomma af lycka.*

Ebba Westberg.

visst måste blifva ganska omfattande och särskildt erfordra ganska vidlyftiga statistiska undersökningar.»

Äfven härom råder ju strid i kvinnorrättsintresserade kretsar, att vi utan opposition skulle låta männen få rösträtt före oss. Naturligtvis vore det rättvisast och glädjande om kvinnorna finge allmän rösträtt samtidigt med männen, men då detta är omöjligt under nuvarande regim utan att afgörandet af männens rösträttsfråga blir uppskjuten till en alltför aflägsen framtid, böra vi så mycket kraftigare koncentrera våra krafter på att åtminstone få frågan utredd.

Och vi måste väl hoppas — för att ej misströsta — vi rösträttslösa kvinnor, att nu rösträttslösa män, då de få rösträtt före oss, skola anse det för en af sina första plikter att hjälpa oss till rösträtt!

Frågan föll emellertid i Andra kammaren med 109 röster mot 88 och i Första med 89 mot 30. Framsteget var att frågan i Första kammaren kom under omröstning. I Andra var proportionen mellan ja- och nej-röster densamma ungefär som vid 1904 års riksdag.

Många vackra saker sades till vår fördel i båda kamrarna, men också mycket groft oförstående blef hördt. Så herr Nydal från Ängermanland i Andra kammaren, som stod på en obotfärdig konservativ ståndpunkt — om kvinnans rätta plats och uppgifter etc. Värst var dock att han påstod det var en fätals- och öfverklassrörelse denna agitation för kvinnans rösträtt.

Skola arbetsklassens kvinnor tåla höra sådant? Upp därför till intensiv kamp för rösträtts erhållande! Aldrig mer bör det få blifva sagdt att arbetsklassens kvinnor icke önska erhålla politisk rösträtt!

Anna Lindhagen.

Sprid Morgonbris bland arbetareklassens kvinnor.

Jättelockouten har börjat.

De kapitalstarka bolagens arbetsorganisation, *Sveriges Verkstadsförening*, har nu gjort sin krigsförklaring mot de organiserade arbetarna. Utan nåd och försökningar kastar den 14- å 15,000 idoga arbetare på gatan, i akt och mening att pressa arbetarna till fullständig underkastelse.

Dessa kapitalister och utsugare resonera som så: Vi lefva godt ute vid våra natursköna sommarvillor under dessa sommarmånader, tack vare det kapital vi genom arbetarnas slit och släp kommit öfver, samtidigt som det är att hoppas att arbetarna under tiden skola svältas till underkastelse, till evigt slafveri, till nöd utan ände.

Under tiden få de utkastade med sina familjer, hustrur och barn, underkasta sig de största umbäranden och försakelser och dra sig fram bäst de kunna på det understöd deras organisationer kunna lämna. Dock, arbetarne äga en fördel framför sina utpinare. De äga i solidariteten inom arbetareklassen ett vapen som förut har bestått sitt prof.

Solidariteten betyder, att alla organiserade arbetare komma att äfven de underkasta sig försakelser för att sålunda kunna bispringa sina nödställda bröder med penningehjäl.

Vi uppmana kvinnorna, de utkastades hustrur, att vara vid godt mod. Nu är icke tiden för jämmer och klagan, utan nu bör den praktiska kloka beräkningen vara rådande, för att såmedels få det bästa och det mesta, utaf det lilla som finns att få. Det är nog en svår uppgift kvinnorna härvidlag få på sin lott, men det är endast kvinnorna och mödrarna som kunna fylla en dylik uppgift.

Kvinnorna böra under dessa tunga dagar uppmuntra sina män till uthållighet i striden.

Efter den stora lockouten i Danmark 1899 sades det efteråt att det var kvinnornas utomordentliga hjäl-

temod under striden som var den väsentliga orsaken till att striden vanns fullständigt. Må det blifva likaså hos oss, och må alla kvinnor som icke direkt beröras af lockouten veta att göra sina skyldigheter fullt ut. Inga onödiga utgifter, hvarje slant som kan afvaras lämnas som frivilligt bidrag åt de utkastade.

Ett nederlag drabbar oss alla; en seger blir allas vinst. Kraft och uthållighet hos en hvar; större offervillighet än tillföre och segen skall bli vår.

Sömmerskelockouten vid Centralpalatset.

Denna långvariga sega strid kan nära nog anses avslutad. Sömmerskorna nekade, såsom de dagliga tidningarna redan meddelat att antaga direktör Josepssons, förslag, hvilket ganska visst tillförsäkrade dem föreningsrätten men å andra sidan innehöll den bestämmelsen, att endast 26 af 74 sömmerskor skulle få återgå. Då man hvarken ville eller behöfde antaga ett dylikt anbud, beslöts att fortfarande blockera hr Josepsson från tillgång till arbetskraft, samt att sömmerskorna småningsom skola skaffa sig arbete å annat håll. Detta har nu skett så tillvida som endast 3 å 4 ännu äro utan sysselsättning. Sålunda ha sömmerskorna genom sin präktiga sammanslutning i alla fall vunnit en moralisk seger, i det hr Josepsson — säkert mot sin vilja — måst erkänna föreningsrätten. Herr Josepsson får nu troligtvis sluta upp med eller sälja sin fabrik, tack vare sin egen blinda halsstarrighet. De flesta af sömmerskorna ha fått bra platser och äro nöjda med ombytet. Vi bringa härigenom våra vänner landet rundt ett varmt tack för all sympati och all hjälp under denna långvariga och sega strid.

Styrelsen för Kvinnornas fackförbund.

En uppgift.

Jag vill hänleda kvinnornas uppmärksamhet på en uppgift, väl värd att uppmärksammas, ty för mig åtminstone ter den sig för närvarande som det förnämsta af allt arbetande folks, äfven kvinnornas sträfvan.

Det är sammanslutningens, organisationens uppgift.

Och när jag talar till kvinnorna om sammanhållning och om enighet, mynnande ut i aldrig sviktande arbete för deras egen frigörelse, så stannar jag ögonblickligen vid den första hållstationen under detta arbete, vid fackföreningsverksamheten bland de arbetande kvinnorna. Jag gör det därför, emedan jag har klart för mig att det är en sammanbindningspunkt, där *alla* lönearbetande kvinnor kunna föras samman. Och än mer, där de samfälliga egna intressena nödvändigtvis förr eller senare måste föra samman dem.

Jag önskar att de arbetande kvinnorna *snart* skola vara sammanförda i fackföreningsorganisation. För det första därför att de så innerligt väl behöfva det för deras egen del. Af all arbetskraft har kvinnans hitintills varit den mest ringaktade, den mest förbisedda och den sämst betalda. På ateliefer, på fabriker, i handelsbranschen, öfverallt där kvinnlig arbetskraft dragits in, har det i regeln skett därför, att kvinnan har låtit sig nöja med mindre aflöning för sitt utförda arbete än männen i allmänhet ha gjort. Hon har varit lätthandterligare, mera böjd för undergifvenhet, har ej vågat sagdt ifrån, när tumskrufven skrufvats till och än ytterligare pressat ut den svaga ar-

betskraften. Och i det fattiga hemmet har i regeln den unga flickans aflöning ingått som nödvändig post för mors ekonomi, därför att far haft för eländigt betaldt. Därför har hon tegat och tagit emot. Hur de ogifta lönearbeterskorna, som uteslutande hänvisats till sig själva, kunnat draga sig fram kan endast framgå om, när en gång arbetareklassens pinos historia blir skriven, den kvinnliga hel- och halvsvaldens kapitel med kaffediet blir tillräckligt utfyllt.

Detta önskar jag i första hand: Att rikta kvinnornas uppmärksamhet på den bland dem nu frambrutande gryningen till bättre arbetsdagar, att fånga intresset för den påbörjade fackföreningsrörelsen. Att lära dem förstå att den organisation, som deras vänner och kamrater har skapat och som nu bjudes dem, ej är af ondo, ej kommer till dem som en förstörare af deras lugn och frid, utan vill deras allra bästa, vill försvara deras intressen, skydda deras rätt, värna om deras arbetskraft och förhjälp dem till en bättre ställning ifråga om arbetstid, aflöning och arbetsförhållanden.

Hvilken uppgift! Är den ej stor nog att samla sig omkring, är den ej god nog att gifva sin anslutning till? Förvisso är den så.

Hur fattig, hur obetydlig en lönearbeterska än är, så är den arbetskraft hon släpper till för samhället dock det dyrbaraste hon äger. Utplundras hon på den varan så blir samhället till sist lidande på det själf, ty de många förstörda kvinnliga fysikerna kunna rimligtvis ej, när de i sin tur skola gifva världen ett nytt släkte, vara i stånd att helt fylla den uppgiften. Sjufaldt förblindad är den öfverklass i ett land, som sträcker sitt hat mot arbetare-rörelsen äfven till kvinnornas fackföreningsverksamhet. Ty ju mer den kvinnliga arbetskraften utsuges och fördärfvas i hemarbetet, i industrien, öfverallt där den af snikna arbetsköpare drages in och underbetalas, ju sämre blir det kommande släktet.

Och vidare. Hur det än är, så under alla förhållanden skymtar dock för den ogifta lönearbeterskans tankar förhoppningarna om att komma ifrån fabriken, arbetsplatsen och få utbyta dessa mot maken, hemmet, familjen. Då, hur grymt! Genom sitt underbjudande å arbetsmarknaden har hon bidragit till att arbetslönen har sjunkit äfven för den blifvande familjeförsörjaren. Så har hon genom bristen på organisation skapat den begynnande nöden för sig själf och den fullt utvecklade nöden för den kommande maken och familjen.

Jag låter min blick på de lönearbetande kvinnornas förhållanden och ställningar i samhället glida från sak till sak, från fall till fall, och öfverallt finner jag huru förhållandena själfva enträget mana de arbetande kvinnorna att hugga fast i organisationen. För egen skull, och för sin klass skull. Att ställa sig innanför och icke utanför fackföreningarna, att förstå och icke missförstå arbetare-rörelsen, att blifva ett med de organiserade arbetarna i landet i sträfvan, i tankar, i godt och planmässigt arbete.

Den uppgiften är kvinnan värd.

Jules.

Den tyska landsorganisationens 5:te kongress.

Köln a. Rhen den 27 maj 1905.

I den gamla staden vid Rhenfloden samlades söndagen den 21 maj Tysklands fackorganisationers representanter till sin femte kongress. Den århundraden gamla domkyrkan, den gotiska byggnadskonstens kanske största verk, blickade från sina torn med vemodig förundran, när hon såg de hundrade och åter hundrade delegeraderna och gästerna strömma ut från bangården i hennes omedelbara närhet, medan därinne inom hennes murar hög-

mässans toner ännu ej förstummats. Under de 600 år som förgått innan hon blef fulländad har hon sett generationer af arbetareklassens män gå all världens väg och sett dem lefva under de mångfaldigaste förhållanden, sett dem buga sig för piskans slag lika ödmjukt som framför kapellet med den heliga jungfruns bild därinne, för kejsare och kungar, slafhandlare och rofriddare, riva den trasiga mössan från hufvudet med samma underdånighet som för den slätrakade jesuiten.

Men hvad är det? De där som i dag strömma ned till Rhen, äro dock också »endast» arbetare, representanter för hela Tysklands arbetareklass? Och de se dock så annorlunda ut än de hon annars varit van att se under århundradenas lopp. De äro vana att ej slå ned ögat hvarken för kejsare eller kung, prest eller påfve. Egendomliga epigoner af underdånighetens tid! Den gamla domkyrkan ser helt förlagen ut, klangen i hennes klockor blir darrande. Gråta de öfver svunnen tids härlighet, eller glädjas de öfver den nya, friska vind som blåser öfver Rhenflodens böljor? Hvad vet jag.

Under socialistmarschens uppeldade toner samlas på aftonen tusende af det arbetande folkets män och kvinnor från Köln, för att bringa sina och hela Tysklands arbetarklass' förtroendemän sin välkomsthälsning inom den gamla stadens murar, där annars endast klerikalismen och fanatismen regerar människorna och deras tankar. 2/5 delegerade och ett antal utländska gäster, bland dem den gamle veteranen *Greulich* från Zürich samt *Hueber* från Wien och *Olsen* från Danmark äro närvarande. Vänkskapsband binda de festa, de äro ju gamla bekanta såväl från agitationens fält som från tidigare kongresser och konferenser. Och utom detta, samma anda, samma ideal... Hvad under, att här *glädjen* snart hällit sitt intåg, ännu mera uppriskad af Rhendrufvans härliga saft!

Stämningen når sin höjd, när den gamle hvithåriga veteranen från Wilhelm Tells land stiger upp på talarestolen, för att med en ynglings friskhet och entusiasmskioldra det förlorade land, som han i aftonsolen från bergets höjd sett och hvartån vi vandra, för hvilket och om hvilket vi kämpa. En vacker bild ur judafolkets historia...

Men jag skulle ju tala om kongressen. Punktligt kl. 9 på måndagen öppnar *Carl Legien* densamma, med några enkla ord. Han visar på vår rörelses hastiga fram-marsch, erinrar sig, — man märker han gör det gärna — den socialdemokratiska partikongressen från 1893, som också afhölls här och där partiets ledande män profeterade fackorganisationerna en dålig framtid — men de profeterade dåligt! I dag stå ej mindre än 1,200,000 arbetare fackligt organiserade i våra leder, däraf ungefär 50,000 kvinnor. Och våra kassor innehöllo den 31 december 1904 mark 16,109,903 i kontant förmögenhet! Och så gör han ett litet språng till regeringen. Till denna kongress är regeringen icke inbjuden; ty grefve Posadovsky, inrikesministern, hade icke haft tid, att sända en representant till följarets kongress för hemarbetskydd, på hvilken en million arbetare voro representerade, men hade själf haft tid bevisat en sammankomst i den kris-liga fackföreningen för hemarbeterskor, hvilken endast har ungefär 3,000 medlemmar. »Under sådana omständigheter», säger Legien, »är det icke öfverensstämmande med de tyska fackorganisationernas åra, att ännu en gång inbjuda en sådan regering till sin kongress.» (Stormande bifall.)

Och så började förhandlingarna. Stadens festsal, »Gürzenich», också en byggnad, som sett århundraden, är ej mindre förundrad, öfver sina gäster. Också han är van vid annat sällskap. Men den gamle blir snart munter, ett sådant språk hade han hört förr, under revolutionens dagar. Det är länge sedan, men han minns det än och ungdomsglöden är ej helt slocknad.

De första frågorna bjuder icke så stort intresse för en utländsk publik. De röra sig om räkenskaper, om agitationen bland främmande arbetare (italienare och polackar) samt bland arbeterskorna. Båda delarne skola främjas på det eftertryckligaste af generalkommissionen. Därpå beslöts det patriarkaliska arbetsförhållandets afskaffande, för hvilket ändamål under förra året en kommission bildades, i hvilken undertecknad är ordförande. Här handlar det för det första om anskaffandet af pengar, ty det arbetet är dyrt då det är fråga om statistikundersökningar om bostadsförhållandena för dessa arbetare. Också här skall generalkommissionen understödja. Så blef kongressens beslut.

Därpå kommer frågan om strejkunderstöd. I Tyskland äro förhållandena motsatta dem i Skandinavien. I Tyskland måste nämligen hvarje organisation själf sörja därför, att den har medel för sina strejker, och kongressen beslöt att ännu skarpare framhålla denna bestämmelse. Men vid större strider, som gå öfver den enskilda organisationens kraft, skola de frivilliga insamlingarna i framtiden endast företagas af generalkommissionen för att undgå de olägenheter, som hittills yppat sig.

Så kom en af de viktigaste frågorna, arbetarnes lagliga representation. Alla näringsklasser, handlare och köpmän, land-

brukare, industri- och yrkesidkare ha i sina respektive »kammare» i Tyskland sin lagliga representation. Endast arbetarna äro tillbakasatta. Socialdemokratiska riksdagsfraktionens fordrar, och det står också i programmet, *arbetskamrar*, i hvilka arbetsgifvare och arbetare paritiskt skola representera arbetet. Dessa kammare skola också ha att göra med statistiska undersökningar, med främjande af de kollektiva arbetsaftalen o. s. v. och i spetsen för det hela träder ett arbetsdepartement. Kongressens beslut blef också *arbetskamrar*, i hvilka endast arbetarklassen har sin lagliga representation. Med rätt motiveras beslutet därmed, att alla andra klasser, arbetsgifvarne i mångfaldigaste gestalt, ha sin egen representation, och så måste också *arbetarne* ha ett ställe, hvarest deras röst kommer till sin rätt och dessa arbetskamrar skola också vara öfvervakande och rådgivande vid arbetareskyddet (skydd mot yrkesfara). En konflikt med partiet uppstår i denna fråga icke, ty också där är stämningen för arbetskamrar stark.

Fackföreningarnes ställning till den kooperativa rörelsen var likaledes en fråga af stor betydelse. Konsumtionsföreningarna ha i Tyskland organiserat konsumtionen för ungefär 500,000 arbetare. Så snart en konsumtionsförening är stark nog går den öfver till egen produktion, bageri, slakteri o. s. v. Sålunda äro en hel del arbetare sysselsatta inom den kooperativa rörelsen. Det har nu visat sig, att ledarne i en del konsumtionsföreningar äro dåliga arbetsgifvare och så måste fackkongressen sysselsätta sig med hela frågan. Beslutet blef, att kongressen uppfordrar de fackligt organiserade arbetarna och arbeterskorna att ansluta sig till konsumtionsföreningarna, för att på grundval af den organiserade konsumtionen kunna öfvergå till egen produktion af nödvändighetsartiklar för den stora massan af konsumenter. Denna konsumtionsföreningarnes egna produktion må sedan också tjäna såsom en stödpejlar för arbetareklassens fackliga sträfvan därigenom, att arbetsförhållandena och lönerne i dessa företag på fredlig väg ordnas, goda sanitära förhållanden skaffas o. s. v. Vidare uppställdes alla de principiella fordringar som fackorganisationerna ställa på den kooperativa rörelsen. Dessa fordringar bli också alltmot uppfyllda, ju mer *arbetarne* ansluta sig och förtränga de småborgerliga krämärelementen ur den kooperativa rörelsens ledning.

I detta hänseende viktigare voro två andra punkter, frågan om *generalstrejken* och majdemonstrationen. Tysklands organiserade arbetare ha aldrig varit vänner af generalstrejken, den hörde aldrig till deras använda eller propagerade vapen. Under de sista åren ha likväl inom partiet stämningen delvis slagit om. Man börjar tänka på politiska strejker i större omfattning såsom ett yttersta medel att afväjra reaktionen. Kongressens beslut där- emot nära nog enhälligt (mot 7 röster) att skarp afvisa hvarje försök att fastläsa fackorganisationerna vid en bestämd generalstrejktaktik. Med rätt förklarade *Bömelburg*, som höll det inledande föredraget, att en generalstrejk som skall nå sitt mål, icke kan vara något annat än *revolutionen*. Ty om också arbetarne »gå i söndagsrock med händerna i fickorna», så göra nog poliskonstaplarna det icke. Och revolutioner gör man icke, de komma som tjuften om natten, så snart som måttet i arbetarklassens lidanden blifvit fullt och flyter öfver bräddarne. Och därför är det vår uppgift och plikt, icke att propagera generalstrejken, men väl att organisera och disciplinera arbetarne så, att en dag, när den kommer, också kunna inträda för politiska rättigheter. (Stormande långvarigt bifall.) Bömelburgs föredrag var kongressens höjdpunkt. Att han under de senare dagarna utsattes för häftiga angrepp från »liberalernas» sida inom partiet är klart, ty han gick illa åt dem! Det gör ingenting, ty han talade ord, som borde ha sagts för 5 till 6 år sedan.

I fråga om majdemonstrationen önska en del af de ledande kretsarne inom fackföreningsrörelsen ett beslut om *arbets-hvilsans upphäfvande*, därför att denna icke blifvit så stor som man antagit, å ena sidan vid beslutets fattande, å andra sidan åter kostar det fackorganisationerna stora summor årligen. Vidare ha, med undantag af Skandinavien, Tyskland, Österrike, Schweiz och kanske Belgien, de andra nationerna, som på de internationella kongresserna beslutat arbetsvila, icke brytt sig om det alltför mycket.

Debatten var delvis mycket häftig; resultatet blef, att ingen resolution blef voterad utan skall det försökas, att till nästa internationella kongress uppnå enighet inom den tyska delegationen i fråga om majdemonstrationernas form. Tills dess ha fackorganisationerna i Tyskland att arbeta för arbetsvila på första maj.

Därmed voro kongressens hufvudarbeten avslutade. Den fruktade konflikten med partiet har icke inträdd. I stället kunde Bömelburg vid avslutningen under hela kongressens bifall konstatera, att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien i Tyskland äro ett, om de också marschera i skilda organisationer. Och så, hoppas vi, må det också bli i framtiden; 1908 är nästa kongress. Men 1908 är också åter säkerligen den tyska socialdemokratins skördeår. Då

komma nyvalen till riksdagen. Må detta år bli ett jubelår för den tyska arbetare-rörelsen, och då skall det också blifva det för hela det internationella socialistiska proletariatet.

Wilhelm Jansson.

Kappsömmerskornas fackförening i Eskilstuna har lyckats genom underhandling genomföra en prislista, som tillförsäkrar sömmerskorna en välbehöflig påökning i lönen, med flera andra förmåner.

Kappsömmerskor rundt omkring i städerna som sitta och sy för mer än dåliga löner, tagen exempel efter sömmerskorna i Eskilstuna, organisera eder, och eder ställning skall genom organisationen äfven kunna förbättras.

Prenumerera på

"Morgonbris"

Pris 50 öre pr år

Hvem föder dig?

(Från ryskan.)

— Du ger mig för litet penningar, gubbe!

— Hvad för något? För litet? Andra gifva icke sina hustrur på långt när så mycket.

— Ja, men de ha heller icke så många barn.

— Det rör mig icke. Hushålla! Du måste nöja dig med hvad du får.

— Det är lätt att säga... hushålla? . . . Men då det icke räcker. — Emedan du inte kan hushålla, icke förstår att beräkna . . .

— Räkna efter själf: fem gulden åt skomakaren, fyra åt skräddaren, tio i köttboden, femton åt kvitallie-handlaren . . .

— Låt mig vara i fred; jag har icke mer och kan därför icke gifva dig mer; gör med dem, hvad du vill!

— Jag har räknat på att du skulle gifva mig åtminstone fem gulden till — och hustrun räknar feberaktigt pänningarna i sina händer, och för hennes blickar dansa skräddaren, skomakaren, fem- och tioguldsedlarna; här en gulden, där två, på alla håll behof, fordringsägarnes påtryckningar . . . allt hade hon så noga beräknat; åt den ene något, åt den andre lika mycket för att lugna dem, och nu fem gulden mindre; hur skall hon kunna reda sig, alla vilja ha mer; barnen behöfva, de fråga icke, hvarifrån man tager det, de fordra helt enkelt. Tårar tränga fram i hennes ögon, och läpparna rycka krampaktigt.

— Nå, börja att tjuta, det fattas också för fem guldens skull! Du kan vara glad öfver, hvad jag gaf dig — dundrade maken för att dämpa hustruns aflägsna klagan och sin vrede, ty mer än dessa fem gulden hade han spelat bort på kortspel.

— O, tag allting själf, jag ber dig icke om någonting; det är icke för mig — och den upprödda, hustrun sköt penningarne till mannen.

— För mig kanske? Jag behöfver icke mer än femtio kreuzer om dagen.

— Nåväl, femtio kreuzer, och hur mycket faller på vår lott? Sju barn . . .

— Om du ingenting skulle få, hvad skulle det då blifva?

— Jag fordrar ingenting af dig?

— Men det har lyckats; hvem föder dig då?!

Som en blyxt genomfor dessa ord hustrun: hvem föder henne; hon förtjänar ju ingenting!

Hon lever af hans penningar, han föder henne?

Plötsligt drager hennes strupe ihop sig i smärta, med stolthet borde hon slita sin kropp i stycken för att kasta dem framför fötterna på honom, som slungade emot henne den förebräelsen: jag föder dig. En smärtsam känsla af förnedring vaknade inom henne och genomträngde hennes hjärta; händerna slöto sig krampaktigt, och i hufvudet brusade det förvirradt: han föder dig...

Hela hennes väsen reser sig upp mot den förnedrande förebräelsen och ur djupet af hennes af stormen piskade känslor höjer sig plötsligt den fasta föresatsen: föd dig själf, arbeta! Ett något i hennes inre upprepar hänleende: arbeta, arbeta!

Arbeta... arbetar hon då icke från tidiga morgonen till sent på natten utan rast och ro och utan utsikt till snar lättnad?

Arbeta... hon arbetar för honom och barnen, och hvem skall löna henne för detta arbete?! Hennes make kastar till henne det för hennes lif oundgängligt nödvändiga som en nådegåfva.

Som om en stel, oöfverstiglig klippa, uppstod framför henne, stod hon utan svar på dessa frågor, nästan som förstenad. Hennes man, uppbragt öfver hennes tystnad, tog åter till orda:

— Jag kunde med dessa penningar lefva kungligt, om jag vore ensam?

— Rår jag för att du icke är ensam?

— Ja! — brummade mannen uppbragt, försvarande sitt påstående. — Du skall tåga! — ropade han vredgad, och för att bekräfta sina ord springer han fram och tilldelar sin hustru ett slag i ansiktet. Hustrun var nästan som träffad af blixten och stod som förstenad. Med blixstens hastighet gick tanken på hennes sju barn genom hennes hufvud, för hvilkas skull hon hvarje gång sett döden i ögonen och hvilkas lif hon köpt med sitt eget blod och med sina till sista droppen förbrukade krafter. Smäddad i barnens åsyn, förnedrad genom deras egen faders hand... en vild smärta drager ihop hennes strupe, utan ett ord öppnar hon dörren, med hastigheten af en elektrisk gnista var hon i trappan, grep tag i ledstången... ett förskräckligt skrik från barnen rycker tillbaka hennes redan öfver ledstången böjda kropp, och den yngstes skrik »mamma», med hvilket den lilla dottern sprang efter henne, kom henne att släppa taget.

Hennes man kom likaledes dödsblek dit.

— Hvad gör du! — sade han, fattade hennes händer och drog henne långsamt in i våningen, hvars dörr redan öppnats af de tillströmmande människorna.

Hon följde honom villigt, bruten till kropp och själ och icke i stånd till några klara tankar. Hennes ögon sågo de små framför sig, i hennes hufvud hamrade det, kanske af slaget eller af själskval. Hon satte sig tigande, slutande den minsta i sina armar.

— Ser du, hvilka dumheter du gör! Måste det då vara så? Om du blott vore förständig...

Mannen slutade icke; han kände, att han icke kunde rättfärdiga denna nya oförrätt med några skäl.

Hustrun? Hon blef »förständig».

— Min Gud, om jag här hade öfvergifvit mina barn! hviskade hon ofta sakta till sig själf, glömmande det egna lidandet.

O, moder, hvilket offer i världen kan man ställa vid sidan af ditt?

UR

E. A. KARLSSON

URMAKARE & URHANDEL

15 Kungsgatan 15, Stockholm

Stort väl sorteradt lager af
Guld- och Silver-Ur
Vägg- och Väcker-Ur m. m.

Urkedjor, största lager på platsen.
Slåta Gulmetallringar å 1, 1,50 och 2 kr. st.

Stort väl sorteradt lager af
Rums-, Fönster-, Bad- och
Febertermetrar samt
Barometrar m. m.

Läs

SOCIAL-DEMOKRATEN

Pris i Stockholm pr

Prenumerera på

SOCIAL-DEMOKRATEN

år 9: —, halfår 4: 50,

kvartal 2: 25 och må-

nad 0: 80.

Annonsera i

SOCIAL-DEMOKRATEN

I landsorten:

pr år 9: 20, halfår 4: 60,

kvartal 2: 30 och må-

nad 0: 80.

Uppmana vänner och
bekanta att hålla

SOCIAL-DEMOKRATEN

Prenumeratión i Stockholm på expeditionen, Folkets Hus, 1/2, tr.

Allm. Tel. 68 68. Riks. Tel. 20 91. I landsorten på närmaste postkontor.

BLOMSTERHANDELN LINNÉA

rekommenderar sig i ärade kunders benägna håg-
komst. Kransar utföras smakfullt och billigt

Malmaskilnadsgatan 40.

Allm. Tel. 502.

Riks Tel. 67 83.

Säng-Stolar

Patentsoffor, Järnsängar, Sängkläder, Stoppmöbler,
Trämöbler. Fraktfritt. Begär katalog!

Aktiebolaget C. R. Danielssons Verkstäder, Liljeholmen.

UTSTÄLLNING: Upplandsgatan 5, Stockholm.

KVINNliga JURIDISKA BYRÅN

Kontorstid kl. 1/2 10—1/2 4. TRIEVALDSGRÄND 2. Allm. Tel. 143 23

Utför **rättegångar**, verkställer boutredningar
och arfskiften, förmedlar egendomsförsäljningar,
affärsöfverlåtelse och ackordsuppörelser under
hand, **uppsätter legala handlingar**, utför i

öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt om-
besörjer med energi och till ytterst billigt arvode
inkasseringar

Afdelningar i Kvinnornas

Fackförbund:

Stockholm.

Rosetsömmerskornas fackförening.
Mössömmerskornas
Linnésömmerskornas
Liljeholmens verkstadsklubb.
Kungsholmens hvitvarufabriks verkstads-
klubb.
Kappsömmerskornas fackförening.
Klädsömmerskornas
L. M. Erikssons kvinnoklubb.
Trikåstickerskornas fackförening.
Badbetjäningens förening i Stockholm.

Landsorten.

Sömmerskeföreningen, *Falun*.
Kappsömmerskeföreningen *Malmö*.
Sömmerskeföreningen, *Enköping*.
Kappsömmerskornas ft., *Eskilstuna*.
Sömmerskeföreningen, *Sundsvall*.
**Arbeterskor, organiseren Eder och
sluten Eder till Kvinnornas Fackför-
bund.**

Sprid Morgonbris!

Morgonbris — *Arbeterskornas tidning* — utgifves af Kvinnor-
nas fackförbund och utkommer en gång i kvartalet i slu-
tet af mars, juni, okt. och dec.

Morgonbris är den enda tidning inom arbetarrörelsen som
redigeras uteslutande för kvinnorna och deras intressen och
bör den därför läsas af alla intresserade arbeterskor och
arbetarhustrur.

Morgonbris kan erhållas genom prenumeratión å alla post-
kontor och kostar 50 öre pr år.

Morgonbris säljes i lösnummer å 10 öre genom de flesta
*Arbetarkommuner, Soc.-Dem. Ungdomsklubbar, Kvinno-
klubbar* samt genom en del *fackförbund*.

Redaktionskommitten.

Redovisning

för uttagna tidningar bör snarast insändas under adress:

Anna Sterky, Kvinnornas Fackförbunds Expedition Folkets Hus, Stockholm.

Pris 10 öre